

פרשת כי תשא

איסור למנות ישראל

מקור האיסור

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו ליקוק בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם: (שמות ל, יב)

וכתב רש"י כי תשא - לשון קבלה, כתרגומו, כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנעם לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם.

יומא (כב, ב) תנא הוציאו אצבעותיכם למנין, (כשעשו את הפייס בבית המקדש) ומקשה הגמ' ונימנינהו לדידהו, מסייע ליה לרבי יצחק דאמר רבי יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב (שמואל א, יא) ויפקדם בבזק, מתקיף לה רב אשי ממאי דהאי בזק לישנא דמיבזק הוא ודילמא שמא דמתא הוא, כדכתיב (שופטים א) וימצאו אדני בזק, אלא מהכא (שמואל א, טו) וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים. אמר רבי אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר (הושע ב) והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד, רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשני לאוין שנאמר לא ימד ולא יספר. אמר רבי שמואל בר נחמני רבי יונתן רמי, כתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים, וכתיב אשר לא ימד ולא יספר, לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום.

למה הגמ' לא מביא הפסוק בפרשתינו

הק' המהרש"א בחידושי אגדות, למה לא מייתי ליה איסורא ממנין דמשה בחצאי שקלים, שלא מנה אותן להדיא כמפורש ביה ולא יהיה בהם נגף וכו', דמשמע שהמנין שולט בו עין הרע להביא נגף, ותי' המהרש"א דמפרשתינו אין להוכיח שיש איסור למנות בני ישראל, שאולי לקחו מהם חצאי שקלים לכפרה על שחטאו בעגל, כמ"ש לכפר על נפשותיכם, ולהגין בכך עליהם שלא יהיה בהם נגף, אבל במנין בזק לא שייך לכפרה אלא משום איסור מנין, וכן המנין בטלאים ליכא למימר משום כפרה באו לקרבן דהא כולהו מדשאוול הוו, ואין אדם מתכפר בדבר שאינו שלו, ועוד דלא הוזכר בהן לכפרה.

אבל עי' במסכת ברכות (סב, ב) שהגמ' כן מביא פסוקים של פרשתינו, והכי איתא התם, אם ה' הסיתך בי ירח מנחה, אמר רבי אלעזר אמר ליה הקדוש ברוך הוא לדוד מסית קרית לי, הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו, דכתיב (שמות ל) כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו וכו', מיד (דברי הימים א, כא) ויעמד שטן על ישראל, וכתיב (שמואל ב, כד) ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל, וכיון דמנינהו לא שקל מינייהו כופר, דכתיב (שמואל ב, כד) ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מאי עת מועד, אמר שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא, משעת שחיתת התמיד עד שעת זריקתו, רבי יוחנן אמר עד חצות ממש.

שו"מ שבפירוש עיון יעקב על העין יעקב (מהבעל שבות יעקב) הקשה על תירוץ המהרש"א שהוא נגד הגמ' בברכות, ולכן כותב לתרץ מדידיה קושית המהרש"א, דבכי תשא מיירי ממנין לדבר הרשות, שהרי פירש"י כשתחפוץ לידע מנינם, אבל לדבר מצוה כמו מלחמת שאול לא שמענו רק משאוול, וככה מביא בפ"י עץ יוסף על הע"י לפרש כן גם בשם איי הים ורמת שמואל.

ועי"ע בביאור על ספר המצוות לרס"ג (לאוין ל"ת רסד רסה) שהביא דברי המהרש"א וכתב עליו דלא קשה מידי, דמקרא דאורייתא אין הכרח לומר דאסור למנותן, משום דאפשר לומר דודאי מותר אפילו לכתחילה למנותן, אלא שצריכין ליתן כופר נפשם מחצית השקל, אבל מקראי דויפקדם בבזק, ויפקדם בטלאים, דמשמע שלא מנאם אלא ע"י הבזק והטלאים, מבואר דאת ישראל עצמן אסור למנות, דאל"כ הו"ל למנות ישראל עצמן ויתנו מחצית השקל כופר נפשם כמו שצוה הכתוב.

עוד תי' מצינו בדברי החיד"א בספרו עין זוכר (מערכת מ, כד) דא"א ללמוד מפרשתינו אלא א"כ מנה כל העם, ורק אז יש חשש נגף, אבל אם אינו מונה אלא מקצת העם אין איסור מדברי תורה, אבל איסור מדברי קבלה יש. (ולכאורה אפילו אחרי שנלמד מדברי קבלה שיש איסור למנות חלק מכלל ישראל, אין כאן אלא איסור ולא חשש של מגיפה)

בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום

הזכרנו דברי הגמ' ביומא שמיישב שני הפסוקים, שכתוב אחד אומר לא ימוד וכתוב אחר אומר והיה בני ישראל כחול הים, שכאן בעשין רצונו של מקום כאן באין עושין. ועי' בפ"י ר"ח שכ' וז"ל כל המונה ישראל עובר בב' לאוין, שנאמר לא ימד ולא יספר. והני מילי בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, ואם לאו נספרים, שנאמר והיה מספר בני ישראל, מכלל שיש מספר בהם. וראיתי בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ז סימן ג - קונ' מפקד תושבים פרק א) שמביא מבעל העינים למשפט על מס' ברכות (סב, ב) שלומד מפירוש הר"ח להתיר המנין היכא שאין עושין רצונו של מקום, דמה שכ' הר"ח הני מילי בזמן וכו', רצה לומר שבזמן שאין עושין רצונו של מקום אין איסור למנות. אבל כ' הצ"א שבאמת הוא טעות גמור לפרש כן בכונת הר"ח, דהרואה יראה דהר"ח שם מעתיק פיסקא פיסקא מדברי הגמ' שם, בראשונה מעתיק הדין של כל המונה ישראל עובר בב' לאוין, ואחר כך מבלי כל המשך למה שכתב קודם, מעתיק בקצרה כדרכו גם תירוץ הגמ' על קושית ר' יונתן על שבמקום א' כתוב והיה מספר בני ישראל, ושוב כתוב אשר לא ימד ולא יספר, דלא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, דאזי המה בבחינה של לא ימד ולא יספר, וכאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום דאזי המה בבחינה של נספרים, אבל הכל מוסב על הבחינה שיש להם בשמים, ואין לזה כל קשר לעצם הדין של כל המונה וכו', ולעצם איסור המנין בידי אדם, שזה נוהג בידי אדם בכל הזמנים.

חטא דוד

הראשונים דנים על חטא של דוד המלך ע"ה במה טעה, ועי' בפ"י הרמב"ן (כאן) שמסביר שטעה משום שלא נתפרש כאן אם היא מצות דורות, או אינו אלא לשעה למשה במדבר, ודוד טעה שאינו אלא לשעה, ולכן מנה אותם בלא שקלים, והיה הנגף בהם והתודה עליו, ויאמר דוד אל ה' חטאתי מאד אשר עשיתי.

אבל עי' בפ"י הרמב"ן (במדבר פרק א, ב) שכתב שכאשר צוה למנות את ישראל יאמר "תפקדו אותם", לרמוז שלא יספרם, רק שיתנו כופר נפשם מחצית השקל, ובהם ישגיח וידע מספר העם. ואמר בדוד מספר מפקד העם (ש"ב כד, ט), כי ידע מספרם בפקידת הכופר, כי רחוק הוא אצלי שלא יזהר דוד במה שאמר הכתוב (שמות ל יב) ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם. ואם אולי טעה דוד, למה לא עשה יואב שקלים, והיה דבר המלך נתעב אצלו והוא אמר לו למה יבקש זאת אדני, למה יהיה לאשמה לישראל (דהי"א כא ג), ולמה לא ימנעם בשקלים שלא יחטא. אלא כתב הרמב"ן שהקצף עליו היה בעבור שמנאם שלא לצורך, כי לא היה יוצא למלחמה ולא עושה בהם דבר בעת ההיא, רק לשמח לבו שמלך על עם רב, והוא מאמר יואב (ש"ב כד, ג) ויוסף ה' אלהיך אל העם כהם וכהם מאה פעמים, ואדוני המלך למה חפץ בדבר הזה. ועי"ש שמביא ראייה לדבריו מהא דאיתא במדבר סיני רבה (ב יז), ר' אליעזר בשם ר' יוסי בן זמרא אמר, כל זמן

שנמנו ישראל לצורך לא חסרו, שלא לצורך חסרו, איזה זמן נמנו לצורך בימי משה ובדגלים ובחלוק הארץ, שלא לצורך בימי דוד.

עוד רוצה הרמב"ן לומר שדוד צוה למנות כל איש ישראל, דהיינו מבין שלש עשרה שנה ומעלה שהוא איש, כי לא נזכר במנינו "מבין עשרים שנה ומעלה", אבל אמר לכו ספרו את ישראל וגו' ואדעה את מספרם, (דה"י א כא ב) וזה היה ענינו, כי הכתוב לא הרשה למנות רק מבין עשרים שנה ומעלה בשקלים. ומפני שזה איננו מפורש בכתוב טעה בו, כי חשב במה שאמר "ולא יהיה בהם נגף" שהוא בשקלים שהם כופר להם, אבל יואב נתן לבו וחשש לדבר. ע"ש שמביא סמך לדבריו מהפסוקים.

וכתי' הרמב"ן שאצל דוד לא היה לצורך ולכן נענש, כתב גם התוספות רי"ד (מסכת יומא כב,ב) וז"ל אסור למנות ישראל אפילו לדבר מצוה, פי' לדבר שבקדושה צריך שיפקדם ע"י דבר אחר, אבל שלא לדבר מצוה אפילו ע"י דבר אחר אסור, שאם יועיל ע"י דבר אחר שלא לדבר מצוה למה נענש דוד כשמנה את ישראל, והיה דבר בישראל ימנה אותם ע"י דבר אחר, ולמה לא עשה יואב וכל סנהדרין שבישראל ע"י דבר אחר, ויתנו המספר לדוד, אלא לאו שלא לדבר מצוה אסור למנותם אפילו ע"י דבר אחר, ומעשה דדוד שלא לדבר מצוה היה שלא היה בעת המלחמה למנות עליהם שרי צבאות ומפני זה נענש.

שלא לצורך ע"י מחצית השקל

ועי' באוה"ח הקדוש שדן בכל הסוגיא באריכות ומסיק וז"ל נמצינו אומרים כללו של דבר מספר בני ישראל נחלק לג' דינים, האחד הוא מספר שהיה אחר העגל זה היה לצורך גם הוצרך לתת מחצית השקל לצד שהיו חייבים כנזכר, ב' כל שיש צורך במספרם אין צריך למנותם על ידי שקלים אלא אפילו בחרסית אדמה וזה מעשה שאול, ג' כל שאין צורך למנותם אין למנותם אפילו על ידי חרסית, וזו היתה טעותו של דוד שהטעהו ה' על שגיונו, ועל ידי נתינת מחצית השקל מותר כי זה מונע הנגף הבאה מהמספר. יש חידוש בדבריו שאפילו מנין שלא לצורך מותר ע"י מחצית השקל, שמכפר על המנין. ואילו לפי הרמב"ן משמש שהיכא שהוי שלא לצורך אין היתר כלל.

לענין הלכה

כתב הרמב"ם (הלכות תמידין ומוספין פרק ד הלכה ד) וז"ל ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן, לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר ויפקדם בטלאים. וכן הביא המגן אברהם (סימן קנו,ב) אסור למנות ישראל אפילו אינו מכוון למנות רק להטיל גורל, אפילו לדבר מצוה, אלא מוציאין אצבעותיהם ומונין אצבעותיהם.

האם יש נ"מ בין אצבע לגולגולת

ועי' בפרדס יוסף שהק' למה האצבע אינו נחשב כגוף האדם, ותי' כיון דכתיב כי תשא "את ראש בני ישראל", לכן אינו אסור אלא במונה ראשם, או דבר אחר שהנשמה תלוי בהם. אבל לשון הר"מ לא משמע כן, שכתב ולא היה מונה אנשים עצמן, משמע שתלוי בעיקר גוף האדם. אבל עי' בשו"ת חתם סופר (קובץ תשובות סימן ח) שחולק על השואל שרצה לחלק בין מונה הראשים והגולגולת ובין מונה האצבעות, וכתב הוא דבר שאין לו שחר, ופשוט כי לחשיבות ישראל אומר לגולגולת, וכשהיה בשעת כעסו אמר שש מאות אלף רגלי אשר אנכי בקרב (במדבר יא, כא), ולא הזכיר גולגולת כי אם בלשון חשיבות, אבל הכוונה על הגוף כולו. אבל צ"ע איך החת"ס יפרנס דברי הגמ' ביומא, שמנו הכהנים ע"י אצבעותיהם, ושואל מנאם ע"י טלה או בזק.

ועי"ש שבאמת מתקשה בזה, וז"ל ומכל מקום צריך לעיין מה לי מונה הגופים או השקלים והטלאים ומכל שכן האצבעות, הלא הכל חד שיודע מנינם, וקרא (הושע ב,א) קאמר לא יספר. ותל' החת"ס דכיון דאם ירבה או ימעט שקל או טלה אחד, או אם לא יוציא אצבע, או יוציא ב' ולא ירגיש הממונה, הרי נתבלבל המנין ולא נודע מספרם, אלא אנו מחזיקים ומאמינים כי העשיר לא ירבה והדל לא המעיט, ומחזקה זו אנו יודעים מספר העם על ידי השקלים או כיוצא בזה, **מכל מקום איננו בודאי ממש והרי לא מנה ולא ספר ישראל**, ויצדק יותר גירסת הרמב"ם (הלכות תמידין פ"ד ה"ג) בש"ס (יומא כג,א) דיכול כל כהן להוציא כמה אצבעות שירצה ב' או ג' ומונים אותם כמה שהם ב' או ג', ומה בכך, הלא הממונה או אחר אומר ע"ד גורל מספר ידוע, מאה או אלף, כמו שעולה על דעתו שלא יוכל שום כהן לשער במי שכלה המספר, ואם כן מה בכך, יוציא כל אצבעותיו כמו שירצה, כל מי שכלה המספר בו, הוא המוקדם, זה דעת הרמב"ם, ואם כן אין האנשים נימנים כלל רק האצבעות. הרי לנו ביאור מחודש מאוד בגמ', שכל ההיתר מבוסס על זה שאין לנו בסופו של דבר מנין ברור. ולדבריו יש לדון היתר למנין אוכלוסיה שדנו האחרונים, שהרי בדרך כלל לא כולם עונים בשאלות של המנין, א"כ אף פעם אין מספר ברור.

ביאה בטומאה מקצת למחנה לוייה

שו"ר בספר מנחת אשר (פרשת במדבר) שהביא דברי שו"ת אבני נזר (חלק יורה דעה סימן תנב,ה) שרצה להוכיח שאין איסור ביאה במקצת (בטומאה) למחנה לוייה באצבע וכדומה, מהא דמנו באצבעות ולא חשיב שמונה את ישראל עצמם. וא"כ כיון דאיסור טומאת מחנה לוייה בטומאה דמגופו תליא, והטומאה יוצא מהאדם עצמו ולא מהאצבע. אבל אין זה דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כמו שיבואר לקמן.

מספרים על קברים

אבל עי' בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן קיז) שדן בדבר האם מותר לכתוב מספרים על הקברים, כדי שיוכלו למצא מקום הקבר בנקל, אם הוא זלזול להמתים שנוהגין בהן כמו בבתיים. ועי"ש שרצה לאסור מטעם האיסור למנות בני ישראל, והא דכותבין מספרים על בתיים אינו ראיה דשם הרי בבית אחד איכא בו מספר אנשים הרבה, וליכא שיוי במספר האנשים שבהבתים, לכן הוא מספר על הבתים ולא על האנשים, אבל בקברים שכל מת ומת הוא בפני עצמו, הוא כמספר על המתים, **שלכן זה גופו הוא לועג לרש דהרי אם היה בחיים היה אסור למנותו ועתה שהוא מת נתבטל ממנו חשיבות החיים**, והרי הוא כמו שבירי חרסים שליכא האיסור, ואף אם כטלאים נמי בזיון הוא. ולא דמי לספירת האצבעות, לא מבעיא להרמב"ם שם ה"ג שמונים כמה אצבעות שהוציא חוץ מן האגודל, שהוא ממש ספירת אצבעות ולא ספירת האינשי, אלא אף לפרש"י שאין מונין אף ממי שהוציא שתים ושלוש אלא אחד נמי עכ"פ, מותר משום שהרי אפשר לענין המציאות שלא יוציאו כל הכהנים שבאו, שנמצא אז בהכרח רק ספירה על אצבעות, שהרי לא שוין מספר האצבעות למספר האינשי שנמצאים שם, שלכן אף כשכל הכהנים הוציאו את האצבעות אין זה מספר ברור להמונה על האינשי, דאולי אף שבא תחלה להפיס נזדמן שנתחרט או שהוקשה לו להוציא את אצבעו מאיזה טעם, שלכן יוכל המונה לומר שיודע רק מספר האצבעות ולא מספר האינשי אבל בקברים שלא שייך זה הוא כמונה המתים בהכרח שאסור. (וזה כדברי החת"ס הנ"ל) אבל לולי דבריו הייתי אומר, שזה שנותנים לכל קבר מספר, אין זה משום שרוצה לספור כמה קברים יש, אלא שרוצה לתת סימן לכל קבר כדי שיוכל בקל למצא אותו, וזה שמונה והולך אינו אלא כדי שיהיה מסודר, א"כ יתכן שאין כאן מנין כלל. אבל יש להעיר על דברי מסוגיא דיומא הנ"ל, דגם שם אין כוונתו "לספור" הכהנים כדי לדעת כמה כהנים יש, אלא שרוצה לעשות גורל, אז הוא חושב על מספר מסוים ומונה והולך עד שיגיע

למספר ההוא, זאת ועוד שבסופו של דבר אינו יודע מספר הכהנים, שיתכן שיגמור המספר לפני שיגיע לכולם, או שיספור אותם כמה פעמים.

שו"מ בשו"ת חתם סופר (קובץ תשובות סימן ח) שמביא דברי המ"א שכתב וז"ל, אסור למנות ישראל אפילו אינו מכוין למנות אלא להטיל גורל וכו' ע"ש. ומסביר החת"ס שכוונתו הוא, כי מנין הכהנים לכאורה אינו נכנס בגדר מנין כלל, שהרי בין כך לא נודע מספר מנין העם ההוא, רק במקום שכלה מנין שאמר האומר, ויש שהיה צריך לסבב ב' פעמים או כמה פעמים, או רק חצי ההיקף, ובמה יודע איפוא מספר הכהנים שעמדו בהיקף, מכל מקום נקרא מנין.

למנות עשרה אנשים למנין

מדברי הגמ' ביומא מבואר שיש איסור למנות אפילו חלק קטן מכלל ישראל, ששם מדובר בהפייס שעשו לכהנים, וא"כ נשאל השאלה האם מותר לספור אנשים בביהכ"נ כדי לדעת האם יש מנין. ידועה המנהג לספור אותם ע"י שיאמר הפסוק הושיעה את עמיך וכו' שיש בפסוק ההוא י' תיבות, ואם נגיעה למילת "העולם" אז נדע שיש עשרה מתפללים, וכן כתב בקיצור שולחן ערוך (סימן טו סעיף ג) וז"ל צריכין לזיזר, שלא למנות את האנשים לגלגלותם לידע אם יש מנין, כי אסור למנות את ישראל לגלגלותם, אפילו לדבר מצוה, דכתיב וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים. ונוהגין למנותם באמירת הפסוק הושיעה את עמיך וגו' שיש בו עשרה תיבות. אבל השאלה האם זה באמת פוטר הבעיא.

דהנה לכאורה מקור המנהג הוא בספר האורה (לרש"י חלק א, נו) וז"ל וכד מכנסין לבי כנישתא ובעי למידע אי הוה עשרה, קיימא לן דאסור למנות אפילו לדבר מצוה, והיכא עבדו, פתח חד ואני, תניין ברוב, ג' חסדך, ד' אבוא, ה' ביתך, וכד משלמי האי פסיקא על האי סידרא, ידעו דאיכא עשרה. היינו משום שבהפסוק ואני ברוב חסדיך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשיך ביראתיך, יש עשרה תיבות, אבל יש לדון על הדמיון, שהרי שם אין מי שאומר הפסוק עד שמגיע לעשרה, אלא שכל אחד אומר מילה מהפסוק, וממילא כשהאחרון אומר המילה ביראתיך, אז אנחנו יודעים שיש כאן עשרה, אבל במנהגינו שהמונה אומר את הפסוק הושיעה את עמיך וכו', אולי נאמר מה לי אם סופר במספרים או סופר במילים.

מנין ע"י כתיבה

יש לדון האם מותר לספור ע"י כתיבה, וע"י בשו"ת כתב סופר (יורה דעה סימן קו) שדן באריכות גדול על כל הנושא של כתיבה כדיבור, ובסוף התשובה מביא שמצא בגליון תשובת זקנו הגרע"א בכ"י של אאמו"ר מאוה"ג זצ"ל (החת"ס), ומעתיקו לתשלום הענין אשר זה לשונו הטהור, לפע"ד מדאמרינן ביומא (כב, ב) המונה ישראל עובר בל"ת דלא ימד ולא יספר, שמע מינה אפילו כותב ולא מוציא בפיו עובר, דאל"ה למה ליה בזק וטלאים לשאול המלך, (כדכתיב ויפקדם בבזק ויפקדם בטלאים) ויואב נמי אמאי לא מנם בכתב, וכן הקשה רמב"ן בחומש מאי טעמא לא מנה השקלים שהרי היה הדבר נתעב בעיני יואב עיין שם, ה"נ קשה מ"ט לא ספר בכתב, אע"כ לעולם עובר בלאו, ומדלא יספר משמע אפילו בכתב, ואפילו אי בעלמא כתיבה לאו כדיבור דמי לענין שבועה וברכה וברכת התורה, מ"מ לענין ספירת העומר יוצא אי נתכווין לצאת בזה עכ"ל הזהב.

מנין אורחים

יש להסתפק האם מותר למנות כמה אורחים מגיעים לסעודה, בכדי לדעת כמה אוכל להכין, וגם כמה מקומות ישיבה להכין בשולחן, הצד להיתר הוא שאולי אין איסור אלא א"כ מונה האנשים העומדים לפניו, אבל בלא"ה אולי אין איסור.

והנה החת"ס הנ"ל מתוכח עם הג"ר ישראל משקאלוב זצ"ל, תלמיד הגר"א זצ"ל, (בעמ"ס תקלין חדתין ופאת השולחן), שהיה מייסד קהלת הפרושים בא"י, וע"י השתדלותו עשו במדינת ליטא

כולל עבור עניי קהל עדת הפרושים שהתישבו בערי הקדש ירושלים וצפת, והגרי"י משקאלוב, שהיה ראש העדה הזאת, עשה רשימה של העניים ושיגרו לגבירי המדינות בחו"ל, אשר הרימו כסף תרומתם, והיות שהחלוקה לא היתה שווה רשמו הנדיבים בצד שמו של כל איש מן העניים איזה סך הוא תורם עבורו, ונתעוררה השאלה האם יש בזה איסור משום אסור למנות את ישראל. הגרי"מ רצה לומר שאין איסור משום כמה טעמים, א) משום דהוי מנין בכתב, ועין איסור אלא בפה. ב) משום שאינו מונה אותם כשהם בפניו, ורק מונה מה שכתב ברשימה. ג) דלא גרע מהא דמנו אצבעותיהם של הכהנים, שגם כאן מונה השמות. הגרי"מ הוכיח כדבריו מסוגיא דמסכת שבת (קמח,ב) דאיתא מונה אדם את אורחיו בפיו אבל לא מהכתב, שמא ימחוק, הא לאו הכי שרי. הוא גם מנמק דבריו משום דעיקר איסורא דלמנות ישראל הוא משום עין הרע וסילוק ברכתא, כדבר המנוי ושליט סטרא אחר כמ"ש בזוהר פ' תשא ופ' במדבר וכו', והיינו כשמונין האנשים אבל לא כשמונין הכופר או הטלאים או אפילו האצבעות שאינם גופי האנשים.

עי' בשו"ת ציץ אליעזר (הנ"ל שמביא הסיכום של הגרי"מ) וז"ל היוצא מזה דשלא לצורך אסור אף ע"י ד"א או בכתב ושלא בפניהם וגם בדילוג, ולצורך היינו לדבר מצוה גם בכה"ג דגורל ולאן מינוי לדעת מספרם דמונאם ב"פ וחצי ההיקף, מ"מ למנות הגופים אסור משום עינא בישא כשמנאם בפניהם ועין רואה, אבל ע"י ד"א כמו ע"י אצבעות או מטבעות או בפיו שלא בפניהם, או בכתב בכה"ג דלצורך כמו בכהנים בפייס ובאורחים שלא ישכחם, או בנ"ד בכתב לידע כמה נפשות שיירשמו לכאו"א חלקו מכסת נפשותם, ואינו מונה בפניהם האנשים רק כותב פלוני ג' ופ' ה' שפיר דמי כשאינו נותן עינו בפני הנפשות הנימנים לצורך עכ"ל. החת"ס חולק על כל הטעמים הנ"ל, אבל מודה להפסק מטעם אחר, דהיינו משום שאין כאן מנין כלל אלא שרושם בצד כל שם כמה לתת.

א"כ לפי הגרי"מ יש היתר למנות כמה אנשים מגיעים, שגם כאן אינו מונה אנשים בנוכח, ועוד שאם מונה מרשימה שלפניו, הוי כמו שמונה עצבעות שאין בזה איסור של מנין כלל ישראל. אבל לפי החת"ס אין היתר אפילו לצורך ואפילו ע"י דבר אחר אלא בשקלים, ועי' בצ"א שבאמת מתקשה שמה נעשה אליבא דידיה בעריכת רשימות של מנין האנשים ומספר נפשות ביתם שעורכים במוסדות שונים מדי פעם לאנשים שעובדים אצלם, ובתוכם מוסדות התורה והחסד לסוגיהם בכדי לדעת עי"ז גודל הצריכה שזקוקים לשם חילוק מצרכים, והושטת עזרה בצורות שונות שמקבלים ע"מ לחלקם בין האנשים שנמנים על מוסדותיהם לפי מספר נפשות בני ביתם, או בכדי שידעו עי"כ באיזה צורה לפנות לנדיבי עמנו וכיו"ב. עי"ש שמנסה למצא פתרון אפילו לפי החת"ס.

יש להוסיף עוד צד היתר לפי הפוסקים (הובא בספר שמירת הגוף והנפש פ' רנב) שאם אינו מונה אלא במחשבתו אין כאן איסור. (עי"ש שמשו"ה יש מתירין למנות אם יש כאן עשרה אנשים)

מפקד

הפוסקים לדורותיהם דנו האם מותר להשתתף במפקד (סנסוס)